

КОМПЛЕМЕНТАРНА И АЛТЕРНАТИВНА МЕДИЦИНА (КАМ) И КОВИД-19. СПОДЕЛЕН СВЕТОВЕН ОПИТ

Искра Капинчева, Десислава Ванкова

*Катедра по социална медицина и организация на здравеопазването,
Факултет по обществено здравеопазване, Медицински университет – Варна*

COMPLEMENTARY AND ALTERNATIVE MEDICINE (CAM) AND COVID-19. THE GLOBAL EXPERIENCE

Iskra Kapincheva, Desislava Vankova

*Department of Social Medicine and Health Care Organisation, Faculty of Public Health,
Medical University of Varna*

РЕЗЮМЕ

КОВИД-19 постави на изпитание медицинската общност по целия свят. За първи път бяха въведени безпрецедентни мерки, които ще имат и занапред здравни, икономически и политически последици. Световната здравна организация обедини усилията на цялата научна медицинска общност, за да се направят най-точните протоколи за лечение и за да се създадат безопасни и надеждни ваксини. Конвенционалната медицина се изправи пред големи предизвикателства, справянето с които е възможно чрез съвместни решения заедно с комплементарната и алтернативна медицина (КАМ). Това бе доказано в държави като Китай, Индия, Куба и други, където националните здравни служби включиха и средства на КАМ за профилактиката, лечението и възстановяването от корона инфекция. Експоненциално нараства броят на научните съобщения за натрупан клиничен опит със средства на КАМ. Прилагането на интегративномедицински подходи е наложително за справяне с възникналата извънредна ситуация и с последиците от нея, в името на здравето и благополучието на хората.

Ключови думи: комплементарна и алтернативна медицина (КАМ), КОВИД-19, интегративна медицина

ABSTRACT

The COVID-19 crisis has challenged the global medical community. Unprecedented epidemiological measures have been introduced, which have influenced and will affect seriously public health, economics, and politics. The World Health Organization has united the global research potential in order to develop the most accurate clinical guidelines and to produce safe and reliable vaccines. Conventional medicine has faced major challenges related to COVID-19, which can be adequately addressed through joint solutions together with complementary and alternative medicine (CAM). This has been proven in countries such as China, India, Cuba and others, where national health services have included CAM in the prevention, treatment, and rehabilitation of the COVID-19 infection. Exponentially, the number of the scientific publications on CAM and COVID-19 is rising. The application of integrative medical approaches is imperative in order to manage the expanding pandemic situation and its consequences in the name of human health and well-being.

Keywords: complementary and alternative medicine (CAM), COVID-19, integrative medicine

УВОД

До началото на 2020 година почти всички здравеопазни системи по света отчитаха нарастващата глобална тежест от хронични заболявания и се подготвяха да посрещат предизвикателствата, свързани с нарастващата болестност

от сърдечно-съдови и онкологични заболявания, и с увеличаващата се средна продължителност на предстоящия живот.

През 2020 г. обаче светът се изправи пред по-редната инфекциозна пандемия, причинена от нов коронавирус, наречен SARS-CoV-2. За пър-

ви път в края на 2019 г. се съобщава за огнище от случаи на „вирусна пневмония“ в Ухан, Китайска народна република, а заболяването бива наречено КОВИД-19.

Една година по-късно знаем много повече за болестта както като научно доказани факти, така и като емпиричен клиничен опит. Световната здравна организация (СЗО) публикува на сайта си всички новости в областта. Смъртността при КОВИД-19 често е резултат от усложненията, свързани със съществуващите хронични неинфекциозни заболявания. Според резултатите от научно проучване хипертонията, сърдечно-съдовите заболявания, захарният диабет, хроничната обструктивна белодробна болест (ХОББ), злокачествените заболявания и хроничните бъбречни заболявания са сред най-разпространените основни заболявания при хоспитализираните пациенти с КОВИД-19 (1).

КОВИД-19 изненада света и той не бе подготвен за тази синдемия¹. В резултат СЗО обедини международната общност от учени и клиницисти, за да ускори процеса на научноизследователска дейност и да разработи нови регулации и стандарти, които да ограничат разпространението на пандемията от коронавируса, помагайки в грижите за засегнатите (заболели и контактни). Методите на комплементарната и алтернативна медицина (КАМ) също могат да намерят място в тези протоколи.

Целта на представеното изследване е да се систематизира световният опит, свързан с въз-

¹Терминът „синдемия“ (syndemic, synergistic epidemic) е създаден през 90-те години на миналия век от медицинската антроположка Мери Сингър (4). Характеристиките, които дефинират една синдемия, са: (1) две (и повече) заболявания или състояния, които взаимодействат в рамките на определена популация; (2) културният контекст и социалните фактори създават условията, при които си взаимодействат тези две (и повече) заболявания или състояния; и (3) взаимодействието води до неблагоприятни биологични, социални или поведенчески резултати, увеличавайки глобалната тежест от тези заболявания за засегнатите популации (5). В КОВИД-19 контекст две са категориите заболявания, които си взаимодействат в рамките на конкретните популации – острите инфекции, причинени от SARS-CoV-2, и съществуващите хронични неинфекциозни заболявания. Тези взаимодействия зависят в голяма степен от специфичните социални неравенства в конкретните общности.

Изследователският интерес към термина „синдемия“ бе провокиран от д-р Франческо Замбон, координатор на Региони за здраве към Европейския офис на СЗО до 2021г. [e-mail, 1.10.2020, 10.47 а.т.].

можностите на КАМ за профилактика и лечение на КОВИД-19, за да се фокусира изследователски и клиничен интерес в полза на пациентите.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Литературен научен анализ на публикации в областта на КАМ и КОВИД-19 от 2019 г. до момента. Систематично търсене в интернет с ключови думи „COVID-19“, „complementary and alternative medicine (CAM)“ и конкретно в базата данни PubMed. Специален фокус беше поставен върху съответните научни данни, публикувани в сайта на СЗО.

КАМ концепцията: С термина комплементарна и алтернативна медицина (КАМ) се обединяват разнообразни медицински системи и терапии, които съпътстват или са алтернатива на конвенционалната медицина и са основани на знания, умения и практики, извлечени от теории, философии и опит, използвани за поддържане и подобряване на здравето, както и за предотвратяване, диагностициране, облекчаване или лечение на физически и психични заболявания (2). КАМ терапиите се използват главно извън конвенционалните здравни услуги, но в много страни някои терапии се приемат или адаптират към конвенционалните здравни системи, включително и в България (3).

В КАМ територията са включени терапевтични методи като: акупунктура, антропософска медицина, аюрведа, йога, кинезиология, натуропатия, остеопатия, рефлексотерапия, тибетска медицина, традиционна китайска медицина (ТКМ), фитотерапия, хиропрактика, хомеопатия, шиаци и др.

От самото начало на пандемията от КОВИД-19, EUROCAM – фондацията за наука, обединяваща европейските организации, свързани с КАМ, създаде регистър на най-новите разработки и изследователски проучвания за лечението на пациенти с КОВИД-19 (2). EUROCAM, в сътрудничество на европейско и световно ниво, създаде платформа за събиране, анализиране и обмяна на клиничен опит с КОВИД-19 пациенти, които са били успешно лекувани и възстановявани чрез специфични КАМ методи.

КОВИД-19 и КАМ - области на приложение: СЗО актуализира ежедневно сайта си, публикувайки най-новите международни научни изследвания за КОВИД-19. Тази база данни представлява изчерпателен източник на актуална научна литература по темата. Включени са и изследвания в областта на КАМ (6).

Прилагане на КАМ методите в условията на настоящата синдемия би подпомогнало националните здравеопазни системи в следните направления: профилактика, лечение и възстановяване, рахабилитация след преболедуване.

Профилактика: При всяко инфекциозно заболяване има три фактора, които са от значение: микроорганизъм, макроорганизъм и среда. Срещу инфекциозните причинители макроорганизмът активира хуморалния си и клетъчен имунитет. Холистично действащите и индивидуализирани КАМ методи спомагат за развитие на адекватен имунен отговор.

Воденето на природосъобразен живот, включващ: хранене, движения, балансирано редуване на почивка и работа, практики като йога, методите на ТКМ, аюрведа и др., укрепват защитните сили на организма.

Използването на средствата на фитотерапията, хомеопатията, акупунктурата и др. съвместно с конвенционалната терапия при лечение на хроничните болести подпомага имунния отговор при среща с инфекциозен причинител. От друга страна, наложените противоепидемични мерки и многото неизвестни за естеството на вируса, за профилактиката и лечението предизвикаха нарастване на тревожността и паническите разстройства сред населението, които също могат да бъдат повлияни от КАМ.

Лечение: СЗО не препоръчва самолечение с каквито и да било медикаменти, включително антибиотици, като превенция или терапия на КОВИД-19. Включването на средства от КАМ към конвенционалната терапия подпомага лечението при средно тежките и тежки форми на лечение. Използването на фитопрепарати с антивирусно действие и на хомеопатични лекарства при леките форми на корона инфекция подпомагат организма в процеса на излекуването.

Възстановяване на преболедевалите: След остро преболедуване, дори и след отрицателни тестове, при много пациенти остава симптоматика с по-голяма продължителност. В резултат СЗО въведе нов код за постковид-19 състояние (U09.9 - Post COVID-19 condition). При справянето с постковид синдрома средствата на КАМ биха помогнали за по-бързото възстановяване.

Постковид и КОВИД-19 – конкретни примери: След направения научен литературен анализ могат да бъдат дадени и примери от публикации, свързани с отделните КАМ системи, като ТКМ, аюрведа, фитотерапия, хомеопатия или с конкретни методи.

- **Традиционна китайска медицина** – В исторически план ТКМ се използва широко за лечение на инфекциозни заболявания през вековете. Много изследвания потвърждават антивирусните свойства на средствата в ТКМ и тяхното използване, конкретно при вирусни пневмонии (7). Голямото разнообразие от противовирусни традиционни китайски билкови лекарства предоставя потенциална възможност за бъдещо развитие на специфични терапевтични средства за лечение на вирусни инфекции в световен мащаб.

Китайското правителство насърчава употребата на ТКМ за профилактика и при лечение на КОВИД-19. В проучване се съобщава, че около 85% от пациентите с КОВИД-19 са използвали ТКМ заедно със стандартното конвенционално лечение (8).

Комисията по здравеопазване на Китай и Държавната служба за традиционната китайска медицина създадоха унифицирани протоколи за диагностика и лечение на КОВИД-19, които включват и осигуряване на лечение с ТКМ. Стандартни рецепти в определени дозови режими се препоръчват в различните стадии на заболяването (9).

- **Министерство на AYUSH (Аюрведа, йога, унани, сида и хомеопатия) в Индия** препоръчва мерки за профилактика и лечение на COVID-19 (10), които включват:

- използването на хомеопатичното лекарство *Arsenicum album*;
- аюрведа препарати като *Kadha* (джинджифил, куркумин, карамфил, мед, семена от копър, семена от кимион);
- препоръчват се и някои аюрведични лекарства като чесън (*Allium sativum*), куркума (*Curcuma longa*), *Carom* или *Ajwain*.

Научни изследвания доказват антивирусните свойства на аюрведичните препарати, които могат да се използват за лечение на пациенти с COVID-19 (11).

- **Хомеопатията** е лечебна система, която в годините е показала своята ефективност при остри и хронични заболявания. Историята на хомеопатията е пълна с примери за профилактика с хомеопатични лекарства в условията на епидемии от заразни заболявания като японски енцефалит, жълта треска, холера, дифтерия, грип, чума и др.

Научни проучвания установяват ефективността на хомеопатични лекарства за лечение на грипоподобни симптоми по време на грип H1N1 през 2009 г. (12). Подобни резултати са докладвани и от други автори (13).

През 90-те години хомеопатията става популярна в Куба, когато недостигът на лекарства по време на дълбоката обществена криза принуждава здравните власти да търсят икономически ефективни и ефикасни терапевтични методи.

Хомеопатията се свързва и с намаляването на инфекцията от лептоспироза сред населението на Куба. През 2007 г. правителството решава да използва хомеопатично лекарство, приготвено от болестотворния микроорганизъм, предоставен от Кубинския национален институт по ваксините. В региона, в който е дадено лекарството, заболяемостта спада от 38 на 4 на 100 000 човека от населението седмично.

В резултат на този национален опит, при настъпилата пандемия от корона вирус, кубинското правителство решава да използва хомеопатично лекарство, за да предотврати разпространението на болестта. Д-р Франсиско Дуран, ръководител на Дирекцията за епидемиологичен контрол в Министерството на общественото здраве, заявява на пресконференция, че „сублингвалните капки“ от медикамента Prevengho-VIR „предотвратяват различни заболявания като грип, обикновена настинка, денга и възникващи вирусни инфекции“. Хомеопатичното лекарство Prevengho-VIR е давано на високорискови пациенти с КОВИД-19 и за профилактика на тежките дихателни симптоми (14).

По време на епидемията от КОВИД-19 хомеопатичните амбулатории чувствително намаляват дейността си и насочват усилията си към дистанционна терапевтична помощ на пациентите по телефон или с видеоконсултации, както и в търсене на хомеопатичните лекарства, които най-добре се справят при ранни симптоми на КОВИД-19 (15).

Публикувани са и първите случаи на КОВИД-19, лекувани с хомеопатични лекарства, събрани в Хонг Конг (16). Все повече материали се публикуват за опита на хомеопатите в Европа в условията на пандемията от КОВИД-19 (17).

- На африканския континент **традиционната фитомедицина** също се използва широко при много инфекциозни заболявания. В условията на настоящата пандемия лечебните средства от народната медицина на различните африкански култури също се прилагат за профилактика и лечение

(18). Например в Зимбабве се разрешава използването на билки за лечение на КОВИД-19. В Мадагаскар COVID-ORGANICS, съдържащо лекарство, използвано за лечение на малария, е популяризирано от правителството като имуностимулатор срещу COVID-19 (19).

Примерите за клиничните и профилактични приложения на КАМ при КОВИД-19 непрестанно нарастват, но отправната точка при техния анализ е важно да продължи да бъде научната обоснованост.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

При лечението и профилактиката на инфекциозни заболявания КАМ модалностите, като част от интегративната медицина, могат да играят важна роля, защото те мобилизират и стимулират способността на човешкия организъм да се саморегулира, като по този начин повишават устойчивостта на имунната система. По-голямата устойчивост води до бързо и трайно възстановяване от инфекции и намалена податливост към бъдещи инфекции.

Синдемията от корона инфекция КОВИД-19 постави пред медицинската общност нови задачи, чието решаване налага прилагането на интегративномедицински подходи (20). Интегративната медицина изисква синергично обединяване на всички възможни научнообосновани методи на конвенционалната и неконвенционална медицина и на поведенческите здравнопромотивни интервенции в полза на здравето.

Благодарности: Настоящата публикация е част от изследователски проект „Научни подходи към комплементарната и алтернативна медицина (КАМ) – изследване на концепция, контекст и качество на живот“, конкурсна сесия 2020 на Фонд „Наука“ към Медицински университет – Варна.

ЛИТЕРАТУРА

1. Emami, A., Javanmardi, F., Pirbonyeh, N., Akbari, A, Prevalence of Underlying Diseases in Hospitalized Patients with COVID-19: a Systematic Review and Meta-Analysis. Archives of Academic Emergency Medicine; 8(1):1-14, 2020.
2. EUROCAM, <https://cam-europe.eu/foundation-of-cam-umbrella-organisations/what-is-complementary-and-alternative-medicine/>, accessed 28.02.2021.

3. Kapincheva, I., Vankova, D., Pan-European Concept „Complementary and Alternative Medicine” (CAM)–History, Content and Public Health Importance, *Social Medicine*, 2, pp. 18-22, 2018.
4. Singer, M., 2009. *Introduction to Syndemics: A Critical Systems Approach to Public and Community Health*, Jossey-Bass: USA.
5. Singer, M., Bulled, N., Ostrach, B., Mendenhall, E., 2017. *Syndemics and the biosocial conception of health*, *The Lancet*, Published: March 04, 2017.
6. WHO, Global research on coronavirus disease (COVID-19). <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/global-research-on-novel-coronavirus-2019-ncov>, accessed 03. 2021.
7. Shengyan Xi, Yunhong Li, Lifeng Yue, Yuewen Gong, Linchao Qian, Tengxiao Liang, Yong'an Ye, Role of Traditional Chinese Medicine in the Management of Viral Pneumonia <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fphar.2020.582322>, accessed 02.2021.
8. Shahrajabian, MH, Sun, W, Shen, H, Cheng, Qi, Chinese herbal medicine for SARS and SARS-CoV-2 treatment and prevention, encouraging using herbal medicine for COVID-19 outbreak, 2020, *Acta Agriculturae Scandinavica*, Section B — Soil & Plant Science, DOI: 10.1080/09064710.2020.1763448.
9. Ang, L, Lee, HW, Kim, A, Lee MS, 2020, Herbal Medicine for the management of COVID-19 during the medical observation period: A review of guidelines, *Integrative Medicine Research*, doi: <https://doi.org/10.1016/j.imr.2020.100465>
10. AYUSH, 2020. <https://www.ayush.gov.in/ayush-guidelines.html>, accessed 02.2021.
11. Alka Mishra, Sumitra A Bentur, Sonika Thakral, Rahul Garg, Bhanu Duggal, 2021. The use of integrative therapy based on Yoga and Ayurveda in the treatment of a high-risk case of COVID-19/ SARS-CoV-2 with multiple comorbidities: a case report, <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33627186/>, accessed 12.03.2021
12. Mathie, RT, Baitson, ES, Frye, J, Nayak, C, Manchanda RK, Fisher P, Homeopathic treatment of patients with influenza-like illness during the 2009 A/H1N1 influenza pandemic in India. *Homeopathy* 2013;102:187-192.
13. Chakraborty, P, Lamba, C, Nayak, D, John, M, Sarkar, D, Poddar, A, et al. Effect of individualized homeopathic treatment in influenza like illness: A multicenter, single blind, randomized, placebo controlled study. *Indian J Res Homoeopathy* 2013;7:22-30.
14. Ministry of Public Health. National Action Protocol For COVID-19. Version 1.4. (Provisional version for health staff working in the treatment of patients); 2020. Available from: http://files.sld.cu/editorhome/files/2020/05/MINSAP_Protocolo-de-Actuaci%C3%B3n-Nacional-para-la-COVID-19_versi%C3%B3n-1.4_mayo-2020.pdf.
15. Kalliantas, D, Kallianta, M, Karagianni, Ch S, Homeopathy combat against coronavirus disease (Covid-19), 2020. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7272237/>, accessed 03. 2020.
16. Covid-19 in Hong Kong, 2020. https://www.researchgate.net/publication/341956230_Homeopathic_Clinical_Features_of_18_Patients_in_COVID-19_Outbreaks_in_Hong_Kong. <https://homeopathyeurope.org/>, accessed 01.02.2021.
17. Rossi, E. G., 2020, The Experience of an Italian Public Homeopathy Clinic during the COVID-19 Epidemic, March–May Homeopathy 2020; 109:167–168. Published online: 2020-07-08.
18. Lobine, D, Do African herbal medicines hold hope for 2020 [updated April 20; cited 2020 May 12]. Available from: <https://nef.org/2020/04/20/do-african-herbal-medicineshold-hope-for-covid19/>, accessed 03.2021.
19. WHO, 2020. WHO Africa: WHO supports scientifically-proven traditional medicine 2020 [updated May 4; cited 2020 May 12]. Available from: <https://www.afro.who.int/news/whosupports-scientifically-proven-traditional-medicine>.
20. Vankova, D., Интегративната медицина - исторически и идейни измерения, Асклепий, 2019. XV (XXXIV), pp. 39-47.

Адрес за кореспонденция:

Искра Капинчева
ул. „Ген. Гурко“ 49
Варна, 9002

e-mail: iskrakapincheva63@gmail.com